

3. STRUKTURA OSÍDLENÍ

3. Struktura osídlení

- I. Úvod k tématu
- II. Sledované jevy ÚAP ČR
 - 3.1. Sídelní struktura ČR – Centra osídlení vyšší a střední kategorie (A–D)
 - 3.1.1. Vazby center osídlení v ČR na metropolitní regiony ve střední Evropě
 - 3.2. Osídlení dle Politiky územního rozvoje ČR (PÚR ČR)
 - 3.2.1. Rozvojové oblasti dle PÚR ČR
 - 3.2.2. Rozvojové osy dle PÚR ČR
 - 3.3. Osídlení dle strategie regionálního rozvoje ČR 2021+
 - 3.3.1. Území metropolitních oblastí ITI
 - 3.4. Další dokumenty řešící na celostátní úrovni osídlení
 - 3.4.1. Zásady urbánní politiky
 - 3.4.2. Politika Architektury a stavební kultury (PASK)
- III. Závěrečný souhrn
- IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky
- V. Použité zdroje
- VI. Použité zkratky
- VII. Seznam grafických listů kapitoly 3
- VIII. Přílohy

3. Struktura osídlení

I. Úvod k tématu

Struktura osídlení České republiky je charakteristická velkou rozdrobeností sídel a relativně nízkým počtem velkoměst s významným zastoupením malých a středních měst, což způsobuje celkově vysokou míru urbanizace. Struktura osídlení České republiky má hierarchický charakter uspořádání sídel tvořený centry několika hierarchických úrovní – kategorií. Centra osídlení zejména centra vyššího a středního řádu jsou významnými póly sídelní struktury, zásadně ovlivňující rozvoj a vazby v území. Hierarchické uspořádání sídelní struktury je výsledkem dlouhodobého vývoje. Mimo jiné je ovlivněno různými podmínkami a potenciálem v jednotlivých regionech ČR. Sídelní struktura byla v minulosti řešena v mnoha odborných studiích a jiných materiálech. Účel vymezení osídlení byl přitom různý. Pozornost byla věnována například kategorizaci osídlení v souvislosti s novým administrativním členěním ČR (vznik správních obvodů obcí s rozšířenou působností – SO ORP).

Zde je věnována pozornost především sídelní struktuře a vymezení center osídlení pro potřeby územního plánování. Tento úkol má být dle stavebního zákona v budoucnu naplňován zejména v politice územního rozvoje (PÚR ČR), která mj. stanoví koncepci sídelní struktury České republiky a v zásadách územního rozvoje (ZÚR) – koncepcce sídelní struktury kraje, se zohledněním koncepce sídelní struktury státu obsažené v PÚR ČR.

Pro potřeby (ÚAP ČR) byla v roce 2017 společností AURS, spol. s r. o. a ÚRS PRAHA zpracována studie „*Sídelní struktura České republiky, Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu*“, jejímž účelem bylo, na základě podrobné analýzy a použité metodiky, stanovení kategorizace center osídlení v rámci sídelní struktury ČR v celostátním a středoevropském kontextu. Cílem metodiky bylo, především na základě faktorů ovlivňujících parametry jednotlivých kategorií, sjednotit přístup k vymezování center osídlení na celostátní a krajské úrovni. Konkrétní hierarchizace je ve studii navržena jen pro celostátní úroveň, zatímco hierarchizace nižších kategorií center osídlení na úrovni krajů je ponechána jako předmět řešení v jednotlivých ZÚR. V roce 2023 proběhla aktualizace této studie (*Aktualizace vymezení center*

¹ Podrobná použitá metodika a analýza všech faktorů, které parametry jednotlivých typů ovlivňují, jsou k dispozici ve studii Aktualizace vymezení center osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojížděky/vyjížděky ze SLDB 2021, Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller a kolektiv, listopad 2023.

² Požadované minimální počty obyvatel pro kategorizaci center osídlení v kategorii E–G upřesňuje tabulka 3.6 v příloze č. 2.

osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojížděky/vyjížděky ze SLDB 2021), jejímž cílem bylo aktualizovat výstupy studie na základě dat ze SLDB 2021.

Návrh kategorizace center osídlení určuje význam jednotlivých center sídelní struktury ČR a je významným nástrojem pro jejich stabilizaci. Vymezení center v ČR by mělo respektovat rovněž přístupy v jiných zemích středoevropského prostoru.

II. Sledované jevy ÚAP ČR

3.1. Sídelní struktura ČR – Centra osídlení vyšší a střední kategorie (A–D)

Návrh sídelní struktury a vymezení center osídlení je primárně určen jako podklad pro Územně analytické podklady České republiky (ÚAP ČR) a pro vymezení sídelní struktury v Politice územního rozvoje ČR.

Pro vymezení jednotlivých kategorií center osídlení byla analyzována řada faktorů, které parametry jednotlivých typů ovlivňují. Nejvýznamnějšími faktory vymezování byly¹:

- vlastní velikost centra (počet obyvatel),
- velikost spádového obvodu centra (počet obyvatel),
- dostupnost center,
- význam obce (výkon veřejné správy),
- ekonomická „výkonnost“ center a regionů.

V rámci kategorizace center osídlení mají být vymezovány kategorie center osídlení A–G (viz Tab. 3.1). Studie však vymezuje pouze centra osídlení kategorií A–D. Centra osídlení kategorií E–G jsou předmětem řešení v jednotlivých ÚAP na úrovni krajů, a to dle metodického postupu pro vymezení nižších a malých center, vydaného Ministerstvem pro místní rozvoj ČR v roce 2022, aktualizovaného v roce 2024.

Tab. 3.1: Kategorie center osídlení²

Kategorie center			Počet obyvatel (v tisících) cca ³		Počet center (návrh) ⁴
			Centra	Spádové území (včetně centra)	
A	Vyšší	Významná	100	200	15
B		Ostatní	50	100	13 (14)
C	Střední	Významná	20	40	42 (45)
D		Ostatní	15	30	30 (33)
E	Nižší	Významná	10	obvykle > 20	Vymezují kraje
F		Ostatní	5 (3)	obvykle > 20 (10)	Vymezují kraje
G	Malá		2 (1)	obvykle > 5	Vymezují kraje

Zdroj: Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování, 2024.

³ Velikost (počet obyvatel) centra je uváděna jako orientační. Pokles o cca 10 % (příp. více) neznamená přefazení do nižší kategorie. Mohou rovněž existovat výjimky z důvodu významu a polohy center. Počet obyvatel spádového území nižších a malých center je upřesněn v tabulce 3.6., která je součástí přílohy č. 2.

⁴ Dvojitý počty center v tabulce jsou způsobeny existencí dvojcenter. Nižší údaj počítá dvojici propojených měst jako jedno centrum, vyšší číslo počítá města jednotlivě.

Vyšší centra (A a B) a střední centra (C a D) by měla saturovat podstatnou část potřeb (vč. nabídky pracovních míst) obyvatel svého spádového území.

Od kategorie E (nižší centra významná) má mimo obslužných zařízení (veřejných i komerčních) významnou roli nabídka pracovních míst. Dojíždka za prací je pro tato centra významnější než dojíždka za službami. Počet přítomných obyvatel (vč. dojíždějících) je obvykle vyšší (někdy i významně) než počet obyvatel. Tato skutečnost ovlivňuje zejména nároky na komerční zařízení (obchod, služby).

U kategorií F (nižší centra ostatní) a G (malá centra) jsou významná zařízení pro uspokojení základních potřeb obyvatel.

Platí princip, že centra hierarchicky vyšších kategorií zároveň plní funkci center osídlení nižších kategorií v rozsahu a okruhu časové dostupnosti centra osídlení nižší kategorie.

Vyšší a střední centra představují významné póly osídlení, které zásadně ovlivňují vazby v území s dopadem na kategorie nižších center. Některá sídla v periferních oblastech často zajišťují funkci centra pro potřeby obyvatel ze širšího spádového území.

Na území ČR se vymezují následující centra osídlení v kategoriích A–D⁵:

Vyšší centra významná (A): Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Chomutov, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha, Ústí nad Labem, Zlín.

Vzhledem k tomu, že kategorie zahrnuje centra rozdílné velikosti a regionálního významu, člení se na:

- A1 – vyšší centrum celostátní (Praha),
- A2 – vyšší centrum nadregionální (Brno),
- A3 – vyšší centra regionální – všechna ostatní krajská města (vč. Ostravy). Jejich spádový obvod nepřesahuje (mimo lokální výjimky) území kraje. V území Ústeckého a Moravskoslezského kraje, s vyšším zastoupením velkých měst a složitější sídelní strukturou, jsou vymezena dvě regionální centra.

Vyšší centra ostatní (B): Děčín, Frýdek-Místek, Cheb, Jablonec nad Nisou, Karviná, Kladno, Kolín – Kutná Hora, Mladá Boleslav, Most, Prostějov, Přerov, Tábor, Teplice.

Střední centra významná (C): Benešov, Beroun, Blansko, Břeclav, Česká Lípa, Česká Třebová – Ústí nad Orlicí, Český Těšín, Havířov, Havlíčkův Brod, Hodonín, Chrudim, Jičín, Jindřichův Hradec, Kadaň – Klášterec nad Ohří, Klatovy, Kopřivnice, Krnov, Kroměříž, Litoměřice, Louny, Mělník, Náchod, Nový Jičín, Nymburk – Poděbrady, Pelhřimov, Písek, Příbram, Rakovník, Sokolov, Strakonice, Svitavy, Šumperk, Trutnov, Třebíč, Třinec, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí, Vsetín, Vyškov, Znojmo, Žatec, Žďár nad Sázavou.

Střední centra ostatní (D): Aš, Bohumín, Boskovice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Bruntál, Český Krumlov, Domažlice, Dvůr Králové nad Labem, Hranice, Jeseník, Kralupy nad Vltavou, Litvínov, Lysá nad Labem – Milovice, Mariánské Lázně, Neratovice, Orlová, Ostrov, Otrokovice, Prachatice, Rokycany, Rožnov pod Radhoštěm, Rumburk – Varnsdorf, Rychnov nad Kněžnou, Říčany, Slaný, Tachov, Turnov, Uherský Brod, Vrchlabí, Vysoké Mýto – Choceň.

Centra osídlení kategorie A–D jsou vymezována shora na základě metodického pokynu MMR.

Podrobná použitá metodika a analýza všech faktorů, které vymezení ovlivňují, jsou k dispozici v materiálu „Aktualizace vymezení center osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojíždky/vyjíždky ze SLDB 2021, Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller a kolektiv, listopad 2023“.

Centra osídlení v kategoriích nižších a malých sídel (E–G)

Centra osídlení kategorie E–G budou stanovena v jednotlivých územně analytických podkladech krajů na základě doporučeného metodického postupu. Vydáný metodický postup je určen pro krajské úřady pro sjednocení principů vymezování center osídlení v kategorii nižších sídel (sídla kategorie E, F a G).

Při vymezení kategorií nižších center je nutné přihlídnout i k jednotlivým typům území a dalším doplňujícím kritériím uvedeným ve výše uvedené Metodice. V odůvodněných případech je možné se na základě místních znalostí a územních specifik od této metodiky odchýlit.

Nižší centra významná (E): Poskytují svým obyvatelům a obyvatelům dalších sídel v okruhu časové dostupnosti 30 min veřejnou hromadnou dopravou (dále též „VHD“) vedle základní úrovně vybavenosti též širší spektrum obslužných funkcí vyššího významu.

Nižší centra ostatní (F): Poskytují svým obyvatelům a obyvatelům dalších sídel v okruhu časové dostupnosti 20 min VHD základní úroveň vybavenosti včetně některých obslužných funkcí vyššího významu.

Malá centra (G): Poskytují svým obyvatelům a obyvatelům dalších sídel v okruhu časové dostupnosti 15 min VHD základní spektrum obslužných funkcí.

Od kategorie E (nižší centra významná) má mimo obslužných zařízení (veřejných i komerčních) významnou roli nabídka pracovních míst. Dojíždka za prací je pro tato centra významnější než dojíždka za službami. Počet přítomných obyvatel (vč. dojíždějících) je obvykle vyšší (někdy i významně) než počet obyvatel. Tato skutečnost ovlivňuje zejména nároky na komerční zařízení (obchod, služby). U kategorií F (nižší centra ostatní) a G (malá centra) jsou významná zejména zařízení pro uspokojení základních potřeb obyvatel.

Návrh kategorizace center osídlení ČR, kategorie A–D viz grafický list 3.1.

3.1.1. Vazby center osídlení v ČR na metropolitní regiony ve střední Evropě

Česká republika leží v polygonu středoevropských metropolitních regionů a významných aglomerací München – Nürnberg – Leipzig/Halle – Dresden – Wrocław – Katowice – Kraków – Budapest – Wien/Bratislava – Linz/Wels – Salzburg. Do sledovaného území širších vazeb nebyly zahrnuty regiony München a Nürnberg. Ve většině případů byly použity regiony NUTS 3, které velikostně i počtem obyvatel přibližně odpovídají českým a slovenským krajům.

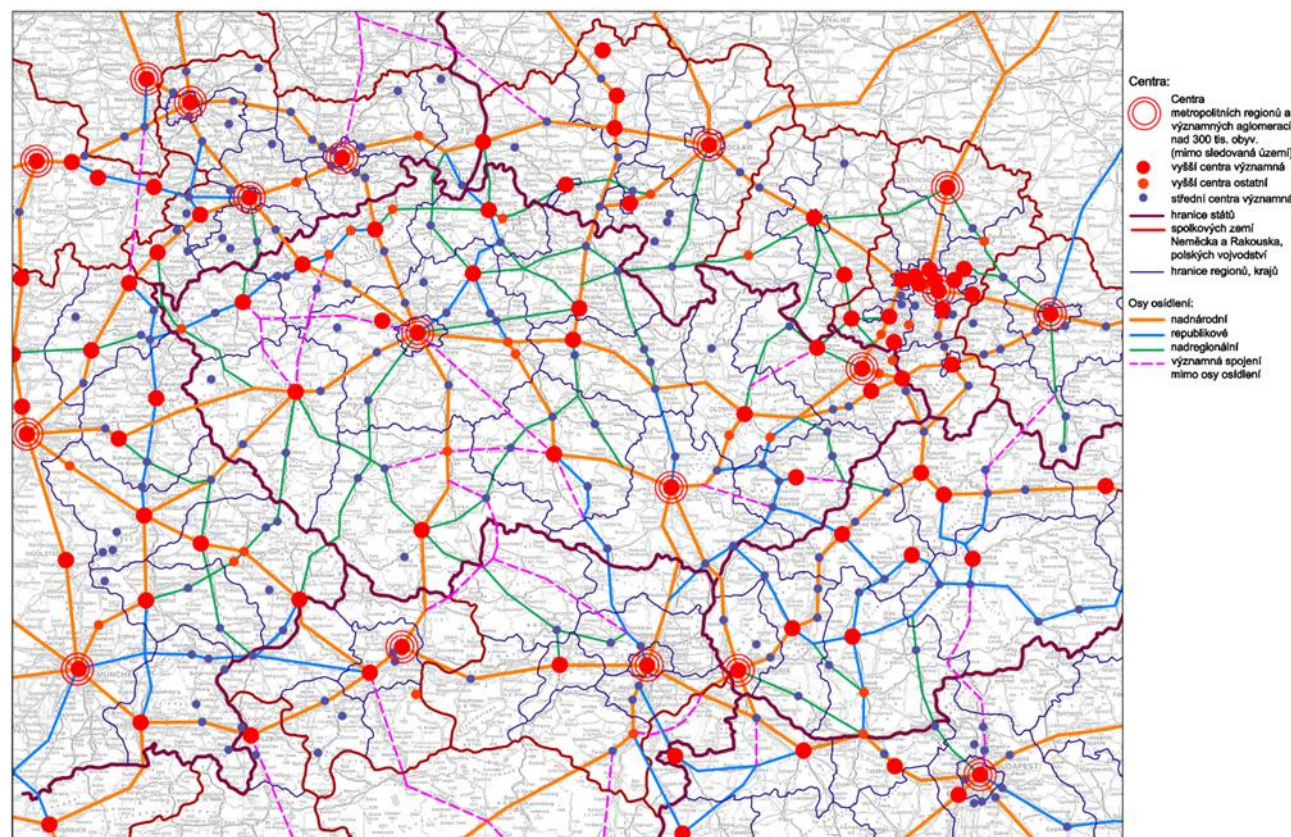
V rámci střední Evropy jsou z hlediska osídlení a urbanizace z pohledu bezprostředních vazeb na ČR sledovány následující metropolitní regiony⁶:

- významné:
 - s jádry nad 1 milion obyvatel: München, Wien, Praha, Nürnberg, Leipzig / Halle,
 - s jádry nad 0,5 milionu obyvatel: Dresden, Wrocław, Kraków,
- ostatní:
 - s jádry nad 300 tisíc obyvatel: Bratislava, Katowice,
 - s jádry nad 200 tisíc obyvatel: Linz/Wels, Chemnitz/Zwickau.

⁵ Zdroj: Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování, 2024.

⁶ Zdroj: Metropolitní regiony a významné aglomerace ve střední Evropě po r. 1990, M. Körner, časopis Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2010. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2016.

Obr. 3.1: Centra osídlení ve středoevropském kontextu

Zdroj: „Sídelní struktura České republiky, Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu“, AURS, spol. s r. o. a ÚRS PRAHA, a. s., Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller, Ing. arch. Radana Feistnerová, Ing. arch. Blanka Almásyová, zpracované pro MMR, listopad 2017.

3.2. Osídlení dle Politiky územního rozvoje ČR (PÚR ČR)

Politika územního rozvoje ČR s ohledem na jedinečnost charakteru území a sídelní struktury České republiky zohledňuje požadavky na udržitelný rozvoj území a územní soudržnost, které pro Českou republiku vyplývají z členství v EU, z mezinárodních smluv, z členství v mezinárodních organizacích (OSN, OECD, Rada Evropy) a dalších mezinárodních dohod, smluv a úmluv, vztahujících se k územnímu rozvoji, ve kterých je Česká republika jednou ze smluvních stran.

V PÚR ČR bude v rámci kapitoly 3 řešena sídelní struktura ČR v souladu se stavebním zákonem, § 71 písm. b): „stanoví koncepci sídelní struktury České republiky“.

V PÚR ČR budou vymezena centra osídlení A–D v souladu s metodikou „Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání“, vydanou Ministerstvem pro místní rozvoj ČR odborem strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odborem územního plánování v roce 2024. Metodika je podrobněji popsána výše.

Vztah republikových priorit územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území obsažených v PÚR ČR k osídlení a sídelní struktuře

Republikové priority územního plánování (dále též „republikové priority“) v souladu s charakterem území ČR, jeho sídelní strukturou a účelem PÚR ČR, stanovují rámce k vytváření vyváženého vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel v území (udržitelný rozvoj území).

Vztah k osídlení a vliv na utváření sídelní struktury má většina činností probíhajících v území a rovněž tedy většina republikových priorit, vymezených v PÚR ČR. Některé z priorit se dotýkají přímo osídlení a přispívají k pozitivnímu ovlivňování sídelní struktury, a to zejména na úrovni ZÚR a některé sahají zprostředkovaně do působnosti územních plánů.

Vybrané republikové priority s vazbou na osídlení:

- čl. (14) Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice. Tato území mají značnou hodnotu, např. i jako turistické atraktivity. Jejich ochrana by měla být provázána s potřebami ekonomického a sociálního rozvoje v souladu s principy udržitelného rozvoje. V některých případech je nutná cílená ochrana míst zvláštního zájmu, v jiných případech je třeba chránit, respektive obnovit celé krajinné celky. Krajina je živým v čase proměnným celkem, který vyžaduje tvůrčí, avšak citlivý přístup k vyváženému všestrannému rozvoji tak, aby byly zachovány její stěžejní kulturní, přírodní a užitné hodnoty.
- čl. (16a) Při územně plánovací činnosti vycházet z principu integrovaného rozvoje území, zejména měst a regionů, který představuje objektivní a komplexní posuzování a následné koordinování prostorových, odvětvových a časových hledisek.
- čl. (18) Podporovat vyvážený a polycentrický rozvoj sídelní struktury. Vytvářet územní předpoklady pro posílení vazeb mezi městskými a venkovskými oblastmi s ohledem na jejich rozdílnost z hlediska přírodního, krajinného, urbanistického i hospodářského prostředí.
- čl. (19) Vytvářet předpoklady pro rozvoj, využití potenciálu a polyfunkční využívání opuštěných areálů a ploch (tzv. brownfields průmyslového, zemědělského, vojenského a jiného původu, vč. území bývalých vojenských újezdů). Hospodárně využívat zastavěné území (podpora přestaveb revitalizací a sanací území) a zajistit ochranu nezastavěného území (zejména zemědělské a lesní půdy) a zachování veřejné zeleně, včetně minimalizace její fragmentace. Cílem je účelné využívání a uspořádání území úspěšně v nárocích na veřejné rozpočty na dopravu a energie, které koordinací veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území omezuje negativní důsledky suburbanizace pro udržitelný rozvoj území.
- čl. (20a) Vytvářet územní podmínky pro zajištění migrační propustnosti krajiny pro volně žijící živočichy a pro člověka, zejména při umísťování dopravní a technické infrastruktury a při vymezení ploch pro bydlení, občanskou vybavenost, výrobu a skladování. V rámci územně plánovací činnosti omezovat nežádoucí srůstání sídel s ohledem na zajištění přístupnosti a prostupnosti krajiny, uplatňovat integrované přístupy k předcházení a řešení environmentálních problémů.
- čl. (27) Vytvářet podmínky pro koordinované umísťování veřejné infrastruktury v území a její rozvoj a tím podporovat její účelné využívání v rámci sídelní struktury, včetně podmínek pro rozvoj digitální technické infrastruktury. Vytvářet rovněž podmínky pro zkvalitnění dopravní dostupnosti obcí (měst), které jsou přirozenými regionálními centry v území tak, aby se díky možnostem, poloze i infrastruktuře těchto obcí zlepšovaly i podmínky pro rozvoj okolních obcí ve venkovských oblastech a v oblastech se specifickými geografickými podmínkami.

Rozvojové oblasti a osy vymezené v PÚR ČR

Politika územního rozvoje ČR v souladu s požadavky stavebního zákona vymezuje **rozvojové oblasti**, tedy oblasti ovlivněné rozvojovou dynamikou jednoho nebo více center osídlení se zvýšenými požadavky na změny v území, které jsou mezinárodního nebo celostátního významu nebo oblasti ovlivněné rozvojovou dynamikou jednoho nebo více center osídlení se zvýšenými požadavky na změny v území, které svým významem přesahují území jednoho kraje a **rozvojové osy**, tedy území s vazbou na kapacitní dopravní infrastrukturu propojující rozvojové oblasti a významná centra osídlení.

V rozvojových oblastech a rozvojových osách je nutno vytvářet, udržovat a koordinovat územní připravenost na zvýšené požadavky změn v území a při respektování republikových priorit územního plánování umožňovat odpovídající využívání území a zachování jeho hodnot. Zvýšené požadavky na změny v území rozvojových oblastí a rozvojových os vyžadují aktivní součinnost všech složek veřejné správy, zvláště pak dotčených orgánů, chránících veřejné zájmy podle zvláštních právních předpisů při řešení úkolů pro územní plánování a při plnění příslušných doporučení.

Při rozhodování a posuzování záměrů na změny území ve všech rozvojových oblastech a rozvojových osách je nutno sledovat z pohledu vlivu na utváření sídelní struktury a struktury sídel zejména:

- rozvoj bydlení při upřednostnění rozvoje uvnitř zastavěného území,
- předcházení prostorové sociální segregaci, fragmentaci krajiny nově vymezenými zastavitelnými plochami a záborům ploch veřejné zeleně sloužící svému účelu,
- nové využití nevyužívaných průmyslových, skladových, dopravních a jiných ploch,
- zachování a rozvoj společenské funkce tradičních městských center.

3.2.1. Rozvojové oblasti dle PÚR ČR

Rozvojové oblasti zahrnují obce, ovlivněné rozvojovou dynamikou hlavního centra (krajského města) při případném spolupůsobení vedlejších center. Jsou oblastmi, ve kterých dochází či s vysokou pravděpodobností bude docházet k problémům a územním konfliktům, vyplývajícím z rozvoje.

Vymezení rozvojových oblastí je vázáno především na sídelní strukturu a dopravní infrastrukturu. V případě rozvojových oblastí jsou v PÚR ČR odlišeny metropolitní rozvojové oblasti Praha, Brno a Ostrava od ostatních rozvojových oblastí s centry v krajských městech. Rozvojové oblasti jsou vymezeny dle správních obvodů obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a případně jejich částí.

Důvody vymezení rozvojových oblastí spočívají ve většině případů v území ovlivněném rozvojovou dynamikou hlavního centra, kterým je ve všech případech krajské město, případně hlavní město Praha, v některých případech se spolupůsobením vedlejších center nebo husté sítě vedlejších center a kompaktního urbanizovaného osídlení se soustředěním kulturních a ekonomických aktivit. Podstatným rozvojovým předpokladem je v mnoha případech napojení na významnou dopravní infrastrukturu.

Tab. 3.2: Rozvojové oblasti republikového významu vymezené v PÚR ČR

Označení rozvojové oblasti	
OB1	Metropolitní rozvojová oblast Praha
OB2	Metropolitní rozvojová oblast Ostrava
OB3	Metropolitní rozvojová oblast Brno
OB4	Rozvojová oblast Hradec Králové/Pardubice
OB5	Rozvojová oblast Plzeň
OB6	Rozvojová oblast Ústí nad Labem
OB7	Rozvojová oblast Liberec
OB8	Rozvojová oblast Olomouc
OB9	Rozvojová oblast Zlín
OB10	Rozvojová oblast České Budějovice
OB11	Rozvojová oblast Jihlava
OB12	Rozvojová oblast Karlovy Vary

Zdroj: *Politika územního rozvoje České republiky (ve znění závazném od 1. 3. 2024). Ústav územního rozvoje, 2024.*

3.2.2. Rozvojové osy dle PÚR ČR

Rozvojové osy jsou v PÚR ČR vymezeny a definovány především ve vazbě na stávající i plánovanou dopravní infrastrukturu a hlavní centra osídlení.

Rozvojové osy zahrnují obce, v nichž existují, nebo lze reálně očekávat, zvýšené požadavky na změny v území, vyvolané dopravní vazbou na existující nebo připravované kapacitní silnice a železnice při spolupůsobení rozvojové dynamiky příslušných center osídlení. Do rozvojových os nejsou zařazovány obce, které jsou již součástí rozvojových oblastí.

Většina os vymezených v PÚR ČR navazuje na rozvojové osy v zahraničí.

Tab. 3.3: Rozvojové osy v PÚR ČR

Označení rozvojové osy		Vymezení rozvojové osy
OS1	Praha–Plzeň–hranice ČR/Německo (–Nürnberg)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D5 a část III. TŽK v úseku Praha–Stříbro.
OS2	Praha–Ústí nad Labem–hranice ČR/Německo (–Dresden)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D8 a I. a IV. TŽK.
OS3	Praha–Liberec–hranice ČR/Německo, Polsko (–Görlitz/Zgorzelec)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnice D10 a silnice I/35.
OS4	Praha–Hradec Králové/Pardubice (podél dálnice D11)–Trutnov–hranice ČR/Polsko (–Wrocław). Další větev rozvojové osy je Praha–Kolín–Chvaletice–Pardubice (podél železničního spojení Praha–Kolín–Pardubice)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D11 a jejím připravovaným pokračováním do Polska a I. a III. TŽK v úseku Praha–Pardubice.
OS5	Praha–(Kolín)–Jihlava–Brno	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D1, silnice I/38 a I/12, ovlivněné rozvojovými záměry vysokorychlostní tratě.
OS5a	Praha–Jihlava	Obce mimo rozvojové oblasti s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. dálnici D1 v úseku Praha–Jihlava.
OS6	Praha–Benešov–Tábor–České Budějovice–hranice ČR/Rakousko (–Linz)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D3, silnici I/3 a IV. TŽK.
OS7	Ústí nad Labem–Chomutov–Karlovy Vary–Cheb–hranice ČR/Německo (–Bayreuth)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. v západní části na dálnici D6 a ve východní části na silnici I/13.
OS8	Hradec Králové/Pardubice–Moravská Třebová–Mohelnice–Olomouc–Přerov	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS11, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnici D35 a její připravovanou část, silnici I/35 a III. TŽK, v západní části s I. TŽK, ve východní části s II. TŽK.
OS9	Brno–Svitavy/Moravská Třebová	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS8, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/43, koridor připravované kapacitní komunikace SD20 a I. TŽK Česká Třebová–Brno.
OS10	(Katowice–) hranice Polsko/ČR–Ostrava–Lipník nad Bečvou–Olomouc–Brno–Břeclav–hranice ČR/Slovensko (–Bratislava)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. dálnice D1, D2, D35, D46 a D48 a I. TŽK v úseku Brno–Břeclav a II. a III. TŽK v úseku Bohumín–Hranice na Moravě–Olomouc.
OS11	Lipník nad Bečvou–Přerov–Uherské Hradiště–Břeclav–hranice ČR/Rakousko	Obce mimo rozvojové oblasti a rozvojovou osu OS10, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/55, koridor připravované dálnice D55 a II. a III. TŽK v úseku Lipník nad Bečvou–Přerov a II. TŽK v úseku Přerov–Břeclav.
OS12	Zlín–hranice ČR/Slovensko (–Púchov)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významnou dopravní cestu, tj. koridor připravované dálnice D49 a silnici I/49.
OS13	Ostrava–Třinec–hranice ČR/Slovensko (–Žilina)	Obce mimo rozvojové oblasti, s výraznou vazbou na významné dopravní cesty, tj. silnici I/11, I/68 Třanovice–Mosty u Jablunkova–hranice ČR/Slovensko (–Žilina) a III. TŽK Český Těšín–Mosty u Jablunkova–hranice ČR/Slovensko (–Žilina).

Zdroj: *Politika územního rozvoje České republiky (ve znění závazném od 1. 3. 2024). Ústav územního rozvoje, 2024.*

Rozvojové oblasti a rozvojové osy (republikové a nadmístní) viz grafický list 3.3.

3.3. Osídlení dle strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

Strategie regionálního rozvoje České republiky (SRR ČR) 2021–2027 schválená usnesení vlády č. 775 ze dne 4. 11. 2019 je základním dokumentem regionální politiky na úrovni státu. Jedná se o střednědobý dokument, který formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje. Strategie stanovuje hlavní cíle regionálního rozvoje na období 7 let, a definuje v souladu se zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, hlavní cíle regionální politiky státu s ohledem na podporu dynamického, vyváženého a udržitelného rozvoje území.

Strategie vychází ze zastřešujícího národního rozvojového dokumentu Strategický rámec ČR 2030. Strategie není nadřazena dalším národním strategickým dokumentům, nicméně vstupuje do nich při definování jejich územní dimenze. Strategie je podkladem při tvorbě strategií rozvoje územních obvodů krajů.

Strategie regionálního rozvoje ČR zahrnuje rozvoj a regeneraci měst mezi priority regionálního rozvoje.

Geografické vymezení cílů Strategie regionálního rozvoje České republiky (SRR ČR) 2021+

Jednotlivá témata regionálního rozvoje se vzájemně prolínají a některá území (urbánní i venkovská) mohou spadat do více než jednoho tématu. Zároveň platí, že každé území je součástí alespoň jednoho tématu.

Tab. 3.4: Geografické vymezení témat regionálního rozvoje pro účely SRR ČR 21+

Téma regionálního rozvoje	Geografické vymezení
Metropolitní území	Pražské, Brněnské a Ostravské metropolitní území. Konkrétní vymezení metropolitního území je předmětem samostatného odborného úkolu.
Aglomerace	Ostatní krajská města a jejich zázemí. Konkrétní vymezení aglomerací je předmětem samostatného odborného úkolu.
Regionální centra a jejich venkovské zázemí	Regionálními centry jsou myšlena města definovaná v tabulce 3 a další regionální centra nižšího řádu vymezená kraji. Jejich zázemím je myšleno veškeré území nespádající do spádovaného území metropolitních území a aglomerací. Regionálními centry jsou i ta města, která jsou součástí metropolitního území, či aglomerace (např. Chrudim, Přerov, Jablonec nad Nisou). Spádové území těchto měst bude definováno.
Strukturálně postižené kraje	Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, Karlovarský kraj.
Hospodářsky a sociálně ohrožená území	Správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) definované na základě stanovených indikátorů – (a) intenzita bytové výstavby, (b) hrubá míra celkového přírůstku, (c) index stárí, (d) podíl nezaměstnaných osob, (e) intenzita podnikatelské aktivity. Vymezeny byly správní obvody ORP, které vykazují nejhorší výsledky v těchto indikátorech a v nichž žije 25 % obyvatel Česka. Nad rámec správních obvodů ORP vymezených dle výše stanovených indikátorů jsou do této kategorie zařazena také správní území obcí zasahujících do bývalých vojenských újezdů.

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019. Dostupné z URL: [SRR21.pdf.aspx \(gov.cz\)](https://www.mmr.cz/Portals/0/SRR21.pdf.aspx).

Metropolitní území

Praha má v rámci ČR výrazně dominantní postavení, mnohem vyšším počtem obyvatel, ale i regionálním významem (včetně významné dojížděky z řady krajských měst). Je zde soustředěna podstatná část správních orgánů České republiky a zastupitelské mise zahraničních států. Letiště Václava Havla zahrnuje cca 90 % výkonu všech českých letišť.

Brno je druhé největší město ČR, kde sídlí některé správní orgány s celorepublikovou působností.

Ostrava je třetí největší město ČR a centrum druhé největší metropolitní oblasti v ČR. Do kategorie metropolitních území je zařazena s ohledem na svou populační velikost, rozsáhlé urbanizované zázemí i přeshraniční vazby.

Aglomerace

Ostatní krajská města (mimo Prahy, Brna a Ostravy) a jejich zázemí včetně venkovského. Z hlediska sídelní, regionální i administrativní struktury mají všechna krajská města relativně stejné postavení a stejný význam v rámci kraje. Kromě jejich administrativní role je zohledněn počet obyvatel spádového území.

Regionální centra a jejich venkovské zázemí

Regionální centra se dělí na dvě kategorie:

- regionální centra vyššího řádu** vymezená z národní úrovně (zpravidla sídla s více než 15 tisíci obyvateli a spádovým územím alespoň 30 tisíc obyvatel),
- regionální centra nižšího řádu** identifikovaná z krajské úrovně (zpravidla sídla s alespoň 5 tisíci obyvateli a spádovým územím kolem 10 tisíc obyvatel).

Venkovské zázemí je území nespádající do kategorie metropolitních území a aglomerací. Některá regionální centra (a jejich zázemí) jsou zároveň zázemím metropolitní aglomerací.

Specifickým typem regionálního centra je *Mladá Boleslav*, které bude umožněno využívat v období 2021–2027 nástroj ITI, stejně jako metropolitním územím a aglomeracím.

Strukturálně postižené kraje

Kraje Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský, ve kterých se vyskytuje vysoká koncentrace sociálních, ekonomických a environmentálních problémů.

Hospodářsky a sociálně ohrožená území

Území vymezená na základě zvolených indikátorů, u nichž je používána průměrná hodnota za období 2013–2017. Použité indikátory byly zvoleny na základě indikátorů používaných jednotlivými kraji pro vymezování tohoto typu území. Nad rámec takto vymezených správních obvodů ORP jsou do této kategorie zařazena i správní území obcí zasahujících do bývalých vojenských újezdů.

Aktuální geografické vymezení témat regionálního rozvoje dle SRR ČR 21+, viz grafický list 3.2.

3.3.1. Území metropolitních oblastí ITI

Integrované územní investice – ITI („ITI“ – Integrated Territorial Investments) jsou nástrojem územního rozvoje, který umožňuje efektivní a transparentní implementaci územní strategie. Nástroj ITI vychází ze Strategie Evropa 2020 a dalších dokumentů evropské i národní úrovně. Na území České republiky byly vymezeny pro nástroje ITI tzv. metropolitní oblasti a sídelní aglomerace, jejichž jádru jsou největší města.

Prostřednictvím nástrojů ITI dochází k posílení urbánní dimenze realizovaných opatření. Cílem integrované strategie je řešení nosných tematických okruhů rozvoje, které jsou specifické pro danou metropolitní oblast a jsou v souladu s cíli a prioritami Evropské unie. ITI jsou v praxi aplikované pro metropolitní oblasti a některé další městské regiony.

Ministerstvem pro místní rozvoj ČR byl zpracován dokument *„Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR“*, jehož účelem bylo jednotné vymezení metropolitních oblastí pro nastavení efektivního čerpání prostředků z ESI fondů prostřednictvím ITI a zároveň pro realizaci regionální politiky.

Prostřednictvím ITI dochází k posílení role metropolitních oblastí, které jsou vnímány jako póly růstu a rozvoje území.

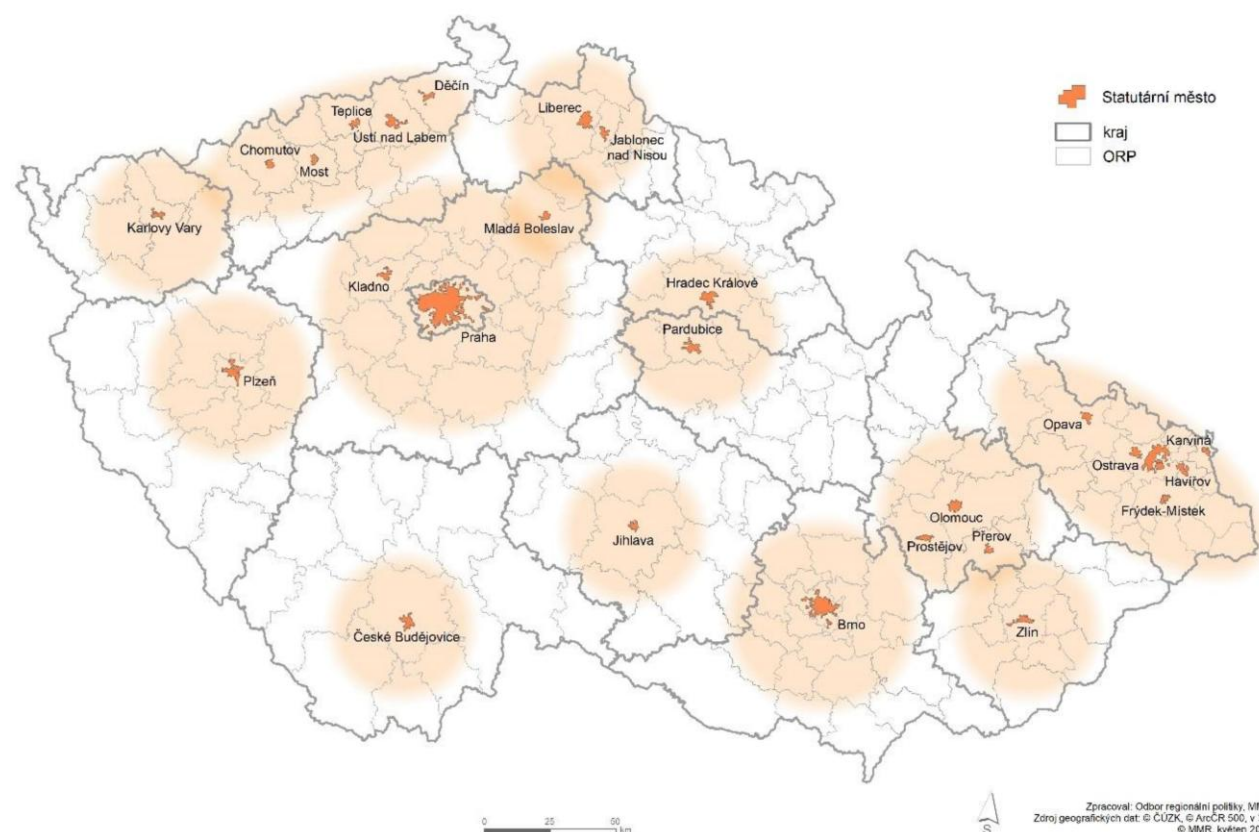
Tab. 3.5: Přehled vymezení metropolitních oblastí a aglomerací ITI

Název metropolitní oblasti/aglomerace	Počet obcí	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (1. 1. 2019)	Hustota zalidnění (obyvatel/km ²)
Pražská metropolitní oblast	491	4 822	2 123 173	440
Ostravská metropolitní oblast	172	2710	982 071	362
Brněnská metropolitní oblast	184	1 978	696 413	352
Ústecko-chomutovská aglomerace	132	2 317	563 304	243
Olomoucká aglomerace	169	1 631	384 313	236
Hradecko-pardubická aglomerace	152	1 308	340 423	260
Plzeňská aglomerace	108	1 323	308 707	233
Liberecko-jablonecká aglomerace	47	808	220 441	273
Českbudějovická aglomerace	81	1 001	172 796	173
Karlovarská aglomerace	33	610	139 215	228
Zlínská aglomerace	36	439	130 176	297
Mladoboleslavská aglomerace	63	597	102 140	171
Jihlavská aglomerace	56	719	93 511	130

Zdroj: Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR, Závěrečný dokument, Třetí verze, doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. RNDr. Jiří Nemeškal RNDr. Lucie Pospíšilová, Ph.D., Praha, březen 2020. Dostupné z URL: [Technická metodika ITI](#).

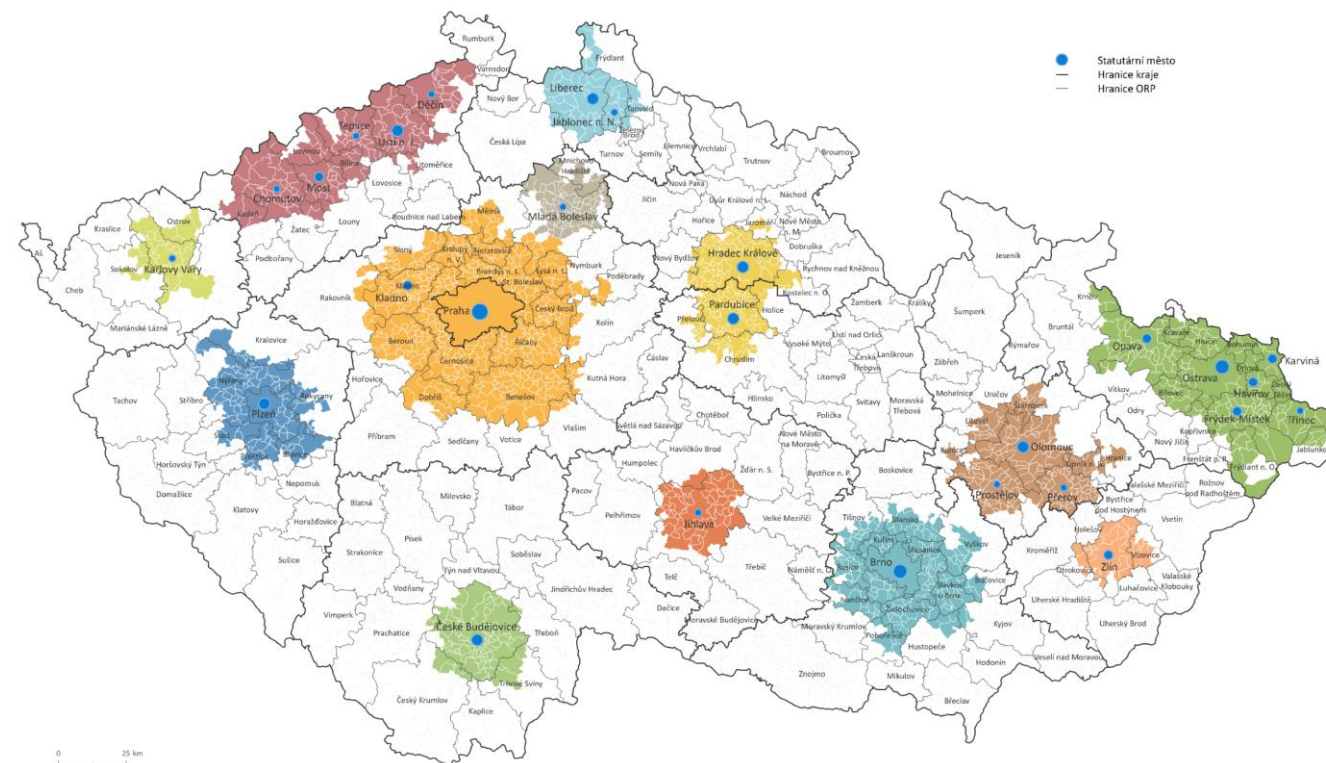
Obr. 3.2: Předpokládané pokrytí ČR nástrojem ITI v období 2021+

RÁMCOVÉ POKRYTÍ ÚZEMÍ PRO IMPLEMENTACI INTEGROVANÉHO NÁSTROJE ITI

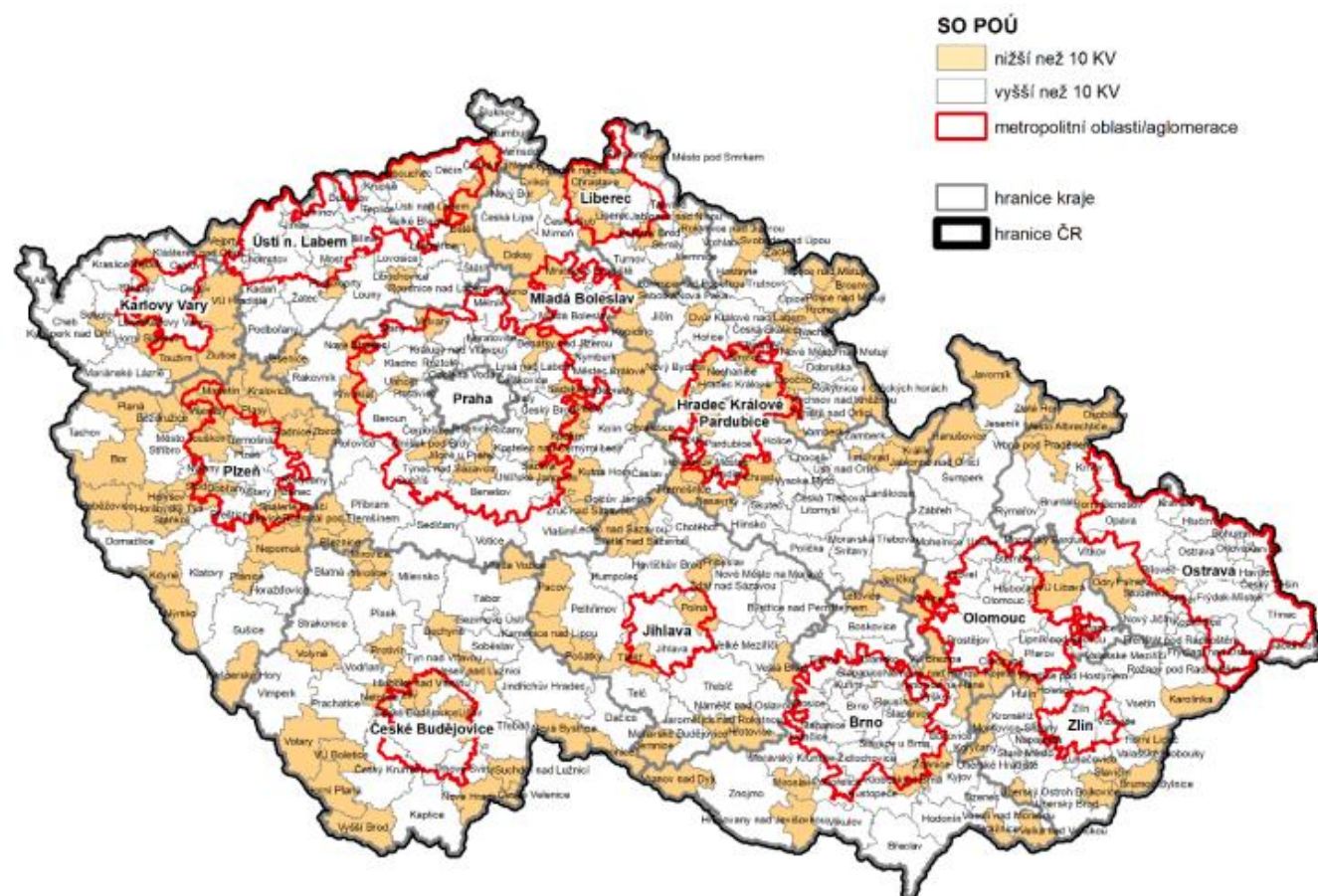
Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019. Dostupné z URL: [SRR21.pdf.aspx \(gov.cz\)](#).

Obr. 3.3: Metropolitní oblasti a aglomerace ITI v programovém období 2021+

Zdroj: Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR, Závěrečný dokument, Třetí verze, doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. RNDr. Jiří Nemeškal RNDr. Lucie Pospíšilová, Ph.D., Praha, březen 2020. Dostupné z URL: [Technická metodika ITI](#).

Obr. 3.4: Základní typy území (metropolitní oblasti / aglomerace vymezené ITI a území SO POÚ s celkovým KV <10 jako vymezení řídce osídlených území s malou hustotou obslužných center osídlení)

Zdroj: Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování, 2024.

3.4. Další dokumenty řešící na celostátní úrovni osídlení

3.4.1. Zásady urbánní politiky

Zásady urbánní politiky jsou rámcovým dokumentem urbánní politiky státu, který určuje prioritní oblasti a směry rozvoje měst s ohledem na vývoj situace v mezinárodním a národním měřítku. Zásady urbánní politiky jsou součástí širšího přístupu k rozvoji území a s ohledem na urbánní dimenzi rozvíjí priority regionální politiky (Strategie regionálního rozvoje ČR) a územního plánování (Politika územního rozvoje ČR).

Zásady urbánní politiky ČR zohledňují specifické potřeby našich měst, a to jak s ohledem na problémy, kterým čelí, tak na potenciály, jež mohou využít při naplňování národních priorit v oblasti rozvoje měst, metropolitních a městských oblastí a sídelního a regionálního systému. Jsou závazné pro ústřední orgány státní správy při tvorbě jejich koncepčních dokumentů, které obsahují urbánní dimenzi. Jsou také vodítkem pro města, která tvoří své vlastní strategické rozvojové dokumenty a pro samosprávné kraje, které se v rámci svých strategických rozvojových dokumentů a politik zabývají rozvojem měst v jimi spravovaném území.

Zásady urbánní politiky definují a vymezují předmět urbánní politiky, kterým jsou vedle měst rovněž metropolitní a městské regiony, vztahy měst a venkovských obcí a systém měst jako integrální součást sídelní a regionální struktury. Dále definují prioritní oblasti, na něž by se měly zaměřit vládní intervence s cílem podpořit dosažení efektivního, inkluzivního a udržitelného rozvoje měst metropolitních a městských regionů a posílení jejich odolnosti v dynamicky se měnícím prostředí Česka, Evropy a světa.

V současné době platná aktualizace Zásad urbánní politiky z roku 2023 navazuje na předchozí dokumenty z roku 2010 a 2017 a na Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+, kterou dále rozvíjí v oblasti urbánní a metropolitní dimenze. Zásad urbánní politiky jsou rovněž v souladu s Politikou územního rozvoje ČR, a se strategickým rámcem Česká republika 2030, koncepcí Smart Cities a dalšími koncepčně-strategickými dokumenty.

Platnost Zásad urbánní politiky není omezena přesným datem, ale potřebou jejich další aktualizace, a to zejména v návaznosti na čerpání finančních prostředků v rámci programového období EU a mezinárodní vývoj v oblasti rozvoje měst.

3.4.2. Politika Architektury a stavební kultury (PASK)

Politika architektury a stavební kultury České republiky (PASK ČR) je nelegislativní strategický dokument s celostátní působností, který je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. Stanovuje vizi a základní cíle ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, které vedou ke zvýšení kvality vystavěného prostředí. Jejím cílem je vytvořit předpoklady, aby vznikající stavby byly kvalitní, avšak nezabývá se pouze kvalitou jednotlivých staveb, ale zdůrazňuje potřebu komplexního vnímání prostředí, tedy vzájemného působení staveb, jejich vztahu ke stávajícím architektonickým a urbanistickým hodnotám a krajině.

První Politiku architektury a stavební kultury České republiky schválila vláda v roce 2015. Poté byla politika průběžně naplňována a vyhodnocována. V roce 2021 vláda vzala na vědomí vyhodnocení jejího naplňování a uložila Ministerstvu pro místní rozvoj zpracovat do konce roku 2022 aktualizaci materiálu.

Aktualizace PASK ČR 2022, nahrazující původní dokument z roku 2015, byla schválena usnesením vlády v lednu 2023. Materiál obsahuje devět základních témat:

1. Uspořádání krajiny a sídel,
2. Veřejná prostranství,
3. Začlenění staveb do prostředí,
4. Zadávání zakázek a dotace,
5. Kvalita staveb,
6. Vzdělávání,
7. Osvěta a média,
8. Výzkum a vývoj,
9. Vedení, koordinace a spolupráce.

V aktualizovaném dokumentu jsou zařazena nová témata, např. reakce na změnu klimatu či vazba na cestovní ruch a je kladen větší důraz na zapojení veřejné správy na úrovni krajů i obcí, dokument by tedy měl být více nápomocný samosprávám.

III. Závěrečný souhrn

Sídelní struktura byla v minulosti řešena v mnoha odborných studiích a jiných materiálech. Vzniklo tak mnoho metodik a přístupů zejména k vymezování jednotlivých kategorií sídel. Právě to je jedním z hlavních důvodů, proč nebyl zatím aplikován jednotný přístup a kategorizace sídel není v rámci sídelní struktury v současné době jednotně řešena ani na celostátní úrovni.

Sídelní struktura je ze zákona sledovaným jevem č. 92 v databáze územně analytických podkladů, avšak přístup, použité metody a způsoby zpracování tohoto sledovaného jevu nejsou dosud jednotné. Sídelní strukturu řeší ze zákona v samostatné kapitole rovněž jednotlivé ZÚR, avšak rovněž ne jednotně.

Sídelní struktura nebyla doposud jednotně vymezována pro potřeby územního plánování a regionální politiky. Je však nutné posoudit, zda je jednotné vymezení a kategorizace pro potřeby územního plánování a regionální politiky vhodné.

Metodický pokyn Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání, vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování v roce 2024.

Metodický pokyn obsahuje vymezení kategorií center osídlení A–D a návod na vymezení center osídlení kategorií E–G. Tato kategorizace obsažená rovněž v ÚAP ČR by měla naplnit přetrvávající potřebu jednotného vymezení center vyššího řádu na úrovni ČR a stanovit postup při vymezování center osídlení nižšího řádu ze strany jednotlivých krajů podle jednotné metodiky, používané na krajské úrovni v součinnosti přístupů regionální politiky a územního plánování.

Lze doporučit, aby jak na celostátní, tak i na nižší úrovni byly pro jednotlivé kategorie vymezených center osídlení stanoveny i zásady pro usměrňování územního rozvoje, rozhodování o změnách v území a úkoly pro územní plánování pro jednotlivé kategorie center.

V návrhu kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu, zpracovaném pro potřeby ÚAP ČR zpracovateli AURS, spol. s r. o. a ÚRS PRAHA, respektive v jeho aktualizaci z roku 2023 (*Aktualizace vymezení center osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojížděky/vyjížděky ze SLDB 2021*) jsou navrženy následující zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území a úkoly pro územní plánování pro jednotlivé kategorie center osídlení.

Pro vyšší centra osídlení se stanovují:

Zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- a) posílit význam centra zejména umístěním a rozvojem celokrajových a některých republikových obslužných funkcí ve správě, školství, vědě a výzkumu, zdravotnictví a kultuře;
- b) rozvíjet bydlení a ekonomické aktivity, zejména aktivity v oblasti služeb a znalostní ekonomiky;
- c) doplněním silnic nadřazené sítě snížit zatížení centrálních částí měst;
- d) zlepšit standard regionální železniční dopravy, vč. záchytných parkovišť P+R;
- e) koordinovat veřejnou železniční a autobusovou dopravu pro zvýšení efektivnosti systému;
- f) chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

Úkoly pro územní plánování:

- a) zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj vyšších obslužných funkcí a rozvoj znalostní ekonomiky;
- b) vytvářet podmínky pro vyšší uplatnění městské a regionální hromadné dopravy;
- c) ověřit rozsah přestavbových území.

Pro střední centra osídlení se stanovují:

Zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- a) rozvíjet regionální obslužné funkce v oblasti školství, zdravotnictví, kultury a sportu;
- b) rozvíjet bydlení a ekonomické aktivity, zejména aktivity v oblasti výroby a služeb vytvářející větší počet pracovních příležitostí;
- c) zlepšit situaci v dopravním napojení na vyšší centra a dopravní obslužnost;
- d) chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu;

Úkoly pro územní plánování:

- a) zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj bydlení, obslužných i ekonomických aktivit;
- b) vytvářet podmínky pro zlepšení dopravní obslužnosti vyšším uplatněním hromadné dopravy ve svém spádovém obvodu;
- c) koordinovat rozvoj se sousedními obcemi.

Pro významná nižší centra osídlení se stanovují:

Zásady pro usměrňování územního rozvoje a rozhodování o změnách v území:

- a) rozvíjet obslužné funkce (školství, zdravotnictví, kultura, sport) pro jejich spádová území, v některých případech i pro širší území;
- b) rozvíjet bydlení pro udržení populačního potenciálu města;
- c) rozvíjet ekonomické aktivity, vytvářející podmínky pro rozvoj obslužných funkcí a nabídku pracovních příležitostí i pro svá spádová území;
- d) zlepšovat dostupnost středních center;
- e) chránit kulturní a přírodní hodnoty a využít je pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

Úkoly pro územní plánování:

- a) zabezpečovat územní podmínky pro rozvoj bydlení, obslužných i ekonomických aktivit;
- b) koordinovat rozvoj se sousedními obcemi.

Zpracovaný podklad stanovuje obecné zásady o usměrňování územního rozvoje a stanovuje obecné úkoly pro územní plánování.

IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky

- **Zákon č. 248/2000 Sb.**, o podpoře regionálního rozvoje – znění od 1. 1. 2022.
Zákon je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Zákon č. 283/2021 Sb.**, stavební zákon – znění od 1. 7. 2024.
Zákon je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Vyhláška č. 157/2024 Sb.**, o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a jednotném standardu – znění od 1. 7. 2024.
Vyhláška je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

V. Použité zdroje

Strategické a rezortní dokumenty

- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+**
Schválena usnesením vlády ze dne 4. listopadu 2019 č. 775.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Politika územního rozvoje ČR ve znění Aktualizace č. 7**
Schválena usnesením vlády ze dne 7. února 2024 č. 89.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Politika Architektury a stavební kultury České republiky**
Schválena usnesením vlády ze dne 14. ledna 2015 č. 22.
Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

3. STRUKTURA OSÍDLENÍ

- **Politika architektury a stavební kultury České republiky – Aktualizace 2022**

Schválena usnesením vlády ze dne 4. ledna 2023 č. 6.

Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

- **Zásady urbánní politiky ČR – Aktualizace 2023**

Schválené usnesením vlády ze dne 11. října 2023 č. 763.

Dokument je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

Evropské a mezinárodní dokumenty

- **Dohoda o partnerství pro programové období 2014–2020**

Schválena Evropskou komisí dne 26. 8. 2014.

- **Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**

Vydaná Evropskou komisí v Bruselu 3. 3. 2010 – KOM (2010) 2020 v konečném znění.

- **Územní agenda Evropské unie 2030**

Schválená na neformálním setkání ministrů odpovědných za strategické a územní plánování a územní rozvoj a/nebo územní soudržnost, 1. prosince 2020, Německo.

Ostatní

- *M. Körner, osídlení a mobilita obyvatel ČR a Evropy, 2015.*

Dostupné z URL: <<https://www.slideserve.com/hea/os-dlen-a-mobilita-obyvatel-r-a-evropy>>.

- *Metropolitní regiony a významné aglomerace ve střední Evropě po r. 1990, M. Körner, časopis Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2010, upravil Ústav územního rozvoje 2016.*

- *Maier, K. a kol., 2019: Principy stanovení center osídlení v kategorii nižších sídel.*

- *Integrované územní investice v programovém období 2014–2020, MMR.*

Dostupné z URL: <http://www.iti-ucha.cz/files/iti-ucha_publicace-iti.pdf>.

- *Vymezení území pro Integrované teritoriální investice (ITI) v ČR, Závěrečný dokument, Třetí verze, doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. RNDr. Jiří Nemeškal RNDr. Lucie Pospíšilová, Ph.D., Praha, březen 2020. Dostupné z URL: <<https://mmr.gov.cz/getattachment/Microsites/Uzemni-dimenze/Regionalni-rozvoj/ITI/Dokumenty/Vymezeni-uzemi-aglomeraci-a-metropolitnich-oblasti/Vymezeni-uzemi-pro-ITI-v-CR.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>>.*

- *Sídelní struktura České republiky, Návrh kategorizace center osídlení ČR a vymezení hlavních vazeb center v celorepublikovém a středoevropském kontextu, AURS, spol. s r. o. a ÚRS PRAHA, a. s., Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller, Ing. arch. Radana Feistnerová, Ing. arch. Blanka Almásyová, zpracované pro MMR, listopad 2017.*

Dostupné z URL: <https://www.uur.cz/media/hisdxbgx/sidelni_struktura_textova_cast.pdf>.

- *Aktualizace vymezení center osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojížd'ky/vyjížd'ky ze SLDB 2021, Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller a kolektiv, listopad 2023.*

Dostupné z URL: <https://www.mmr.gov.cz/getmedia/cdae10bb-6b18-4861-bba0-99b9f86c2a36/AKTUALIZACE-vymezeni-center_2023_12_final.pdf.aspx?ext=.pdf>.

- *Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování, 2024.*

Dostupné z URL: <https://www.uur.cz/media/cdibuwgg/07-centra_osidleni_cr_aktualizace_2024_3-vydani.pdf>.

VI. Použité zkratky

PÚR ČR	Politika územního rozvoje České republiky
SO ORP	spádový obvod obce s rozšířenou působností
SO POÚ	spádový obvod obce s pověřeným úřadem
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
ÚAP	územně analytické podklady
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SRR ČR	Strategie regionálního rozvoje ČR
ÚÚR	Ústav územního rozvoje
ZÚR	zásady územního rozvoje
ITI	Integrated Territorial Investments – integrované územní investice
PASK	Politika Architektury a stavební kultury

VII. Seznam grafických listů kapitoly 3

- 3.1 Centra osídlení ČR
- 3.2 Vymezení území ve SRR ČR 21+
- 3.3 Rozvojové oblasti a rozvojové osy (republikové a nadmístní)

VIII. Přílohy**Příloha 1: Katalog navrženého vybavení je center osídlení⁷**

Centrum osídlení by mělo (min. pro své obyvatele) poskytovat i základní služby. Následující katalog vybavení je koncipován tak, že začíná malými centry (G) a následně přiřazuje nároky na vybavení centra pro vyšší kategorie.

Kapacity jednotlivých zařízení (zejména vzdělávacích) by u vyšších kategorií měly korelovat s počtem obyvatel vlastního centra (základní školy apod.), u dalších zařízení, která nejsou obvykle u nižších center, pak s celkovým počtem obyvatel spádového území.

U kategorií G (centra malá) a F (centra nižší ostatní) jsou významná zařízení pro základní potřeby obyvatel (škola, lékař, obchod, restaurace).

Od kategorie E (nižší významné centrum) výše má mimo obslužných zařízení (veřejných i komerčních) významnou roli nabídka pracovních míst. Dojíždka za prací je pro tato centra významnější než dojíždka za službami. Počet přítomných obyvatel (vč. dojíždějících) je obvykle vyšší (někdy i významně) než počet obyvatel. Tato skutečnost ovlivňuje zejména nároky na komerční zařízení (obchod, služby).

Vyšší centra (A a B) a střední centra (C a D) by měla saturovat podstatnou část potřeb (vč. nabídky pracovních míst) obyvatel svého spádového území. Vazby v rámci tohoto území by mělo být možné realizovat regionální hromadnou dopravou.

Přítomnost zařízení občanského vybavení základní úrovně v dalších sídlech nezařazovaných do kategorie center vychází z počtu obyvatel, které jednotlivá zařízení obsluhují a respektují minimální prahové hodnoty počtu obyvatel pro umístění zařízení uvedených ve Standardech dostupnosti veřejné infrastruktury (MMR 2020).

V případě zjištění absence některého zařízení veřejného občanského vybavení v centru osídlení je toto zjištění podkladem pro vymezení problému k řešení v územně plánovací dokumentaci dotčené obce.

Katalog doporučeného vybavení center jednotlivých kategoriíMalá centra (G) – základní úroveň vybavenosti:

- mateřská škola
- základní škola úplná; v řídké osídleném území a výjimečně též v ostatním území lze v případě nedosažení minimální prahové hodnoty počtu obyvatel pro umístění zařízení uvedených ve Standardech dostupnosti veřejné infrastruktury (MMR 2020) uvažovat základní školu pouze I. stupně
- lékař
- centrum denních služeb a denní stacionář
- ambulantní zařízení pečovatelské služby
- pošta
- zařízení veřejného stravování
- sportoviště
- veřejná knihovna
- hasičská zbrojnice
- maloobchodní zařízení základní potřeby

Nižší centra – navíc zařízení oproti předchozím (pro kat. E, pro kat. F přiměřeně):

- střední škola
- odborní lékaři
- zařízení pro seniory
- penziony

- více restauračních provozů
- zařízení pro společenské a kulturní akce, klubovny
- sportovní hala a hřiště
- obchodní zařízení s širší nabídkou
- řemeslné služby
- výstavní prostory
- pobočky bank, pojišťoven
- městská policie nebo služebna Policie ČR
- centrum by mělo mít upravené veřejné prostranství (náměstí, hlavní ulice), vč. parkování a vhodně umístěný terminál (stanoviště) hromadné dopravy (pokud možno ve vazbě na železniční stanici)

Střední centra – navíc zařízení oproti předchozím (pro kat. C, pro kat. D přiměřeně):

- střední školy s maturitou
- nástavbová vzdělávací zařízení
- zařízení pro podporu talentu (hudební, výtvarné aj.)
- rehabilitační zařízení
- zařízení stacionární péče pro zdravotně postižené
- základní nemocnice
- krytý plavecký bazén
- sportovní hala s tribunami pro diváky
- stadion pro lehkou atletiku
- prostory pro divadelní představení
- muzeum
- knihovna s odbornými publikacemi
- obchodní domy, odborné prodejny, prodejní galerie
- hotely a jiná ubytovací zařízení
- úřady a soudy nižšího stupně, policie
- u středních center, saturujících potřeby obyvatel spádového území, vznikají zóny obchodu (služeb) většinou na obvodě města (napojení na silnici) – žádoucí je jejich koncentrace do areálů (úspora parkovacích míst);

Vyšší centra – navíc zařízení pro kat. A a B:

- univerzity, odborné VŠ
- výzkumné ústavy
- speciální školy nadregionálního významu (např. konzervatoře), odborné školy, odborné akademie
- nemocnice pro profesní vzdělávání
- divadlo, koncertní sále
- kongresová zařízení
- muzea a galerie
- vědecká knihovna
- sportovní stadiony s více jak 15 tis. místy v hledišti
- hotely vyšší kategorie
- úřady a soudy vyššího stupně
- hlavní pobočky bank, pojišťoven aj. organizací
- vyšší centrum – u vyšších center je obvykle více areálů obchodu a služeb

⁷ Zdroj: Aktualizace vymezení center osídlení – vyšší a střední kategorie (A–D) na základě aktuální dojíždky/vyjíždky ze SLDB 2021, Ing. arch. Milan Körner, CSc., RNDr. Jan Müller a kolektiv, listopad 2023.

Příloha 2: Metodický postup pro vymezení nižších a malých center⁸

Při zařazování jednotlivých sídel do kategorií se užívají základní a specifická kritéria.

Základní kritéria:

- Pro vymezení nižšího centra osídlení se především sleduje, zda dosahuje kritických hodnot vybraných kritérií jako rozhodující kritérium (v tabulce značeny **zeleně**), jako další indikativní ukazatele se sledují další požadované kritériální hodnoty (v tabulce značeny normálním písmem).
- Za růst počtu obyvatel se považuje průměrný roční nárůst v posledních 20 letech větší než 2procentní body základu (zdroj: ÚAP krajů), za růst počtu trvale obydlených bytů se považuje roční nárůst v posledních 20 letech větší než 1procentní bod základu (zdroj: ÚAP krajů).
- Časová dostupnost se zjišťuje jako jízdní doba prostředky veřejné hromadné dopravy osob (vlak, autobus) podle platného jízdního řádu ve všední den (zdroj: např. IDOS, datové sady CHAPS apod.), popřípadě se může uvažovat jako dvojnásobek jízdní doby automobilem (zdroj: např. mapy.cz, GIS analýza na základě údajů o dopravní infrastruktuře v územně analytických podkladech apod.). Do této jízdní doby se nezapočítává čas strávený cestou na zastávku hromadné dopravy ani cesta ze zastávky k cíli cesty.

Tab. 3.6: Základní kritéria pro stanovení center osídlení v kategorii nižších sídel

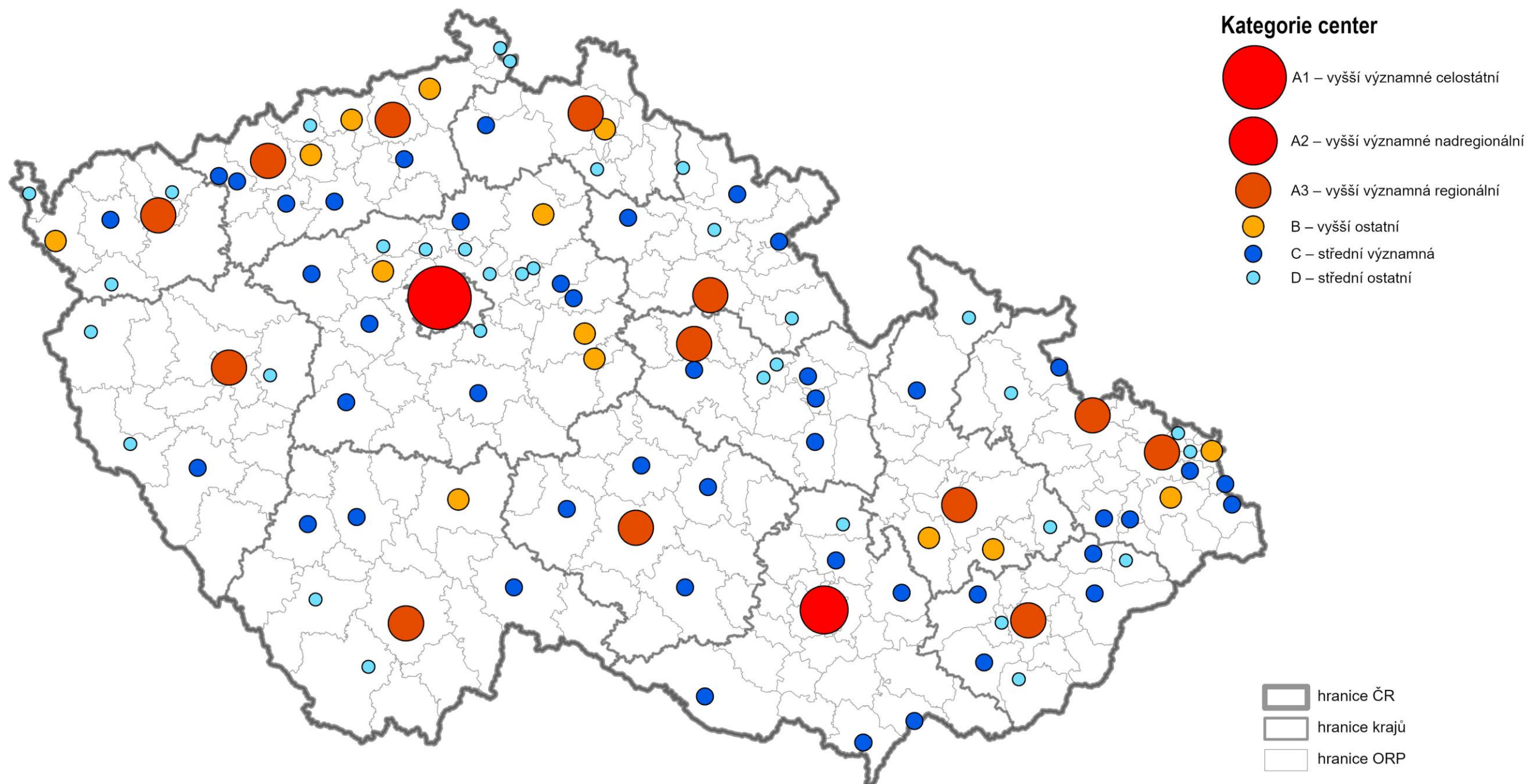
Typ území	Počet obyvatel v centrální obci (minimum)	Počet obyvatel v centrální obci a v okruhu její dostupnosti (minimum)	Vývoj počtu obyvatel v uplynulých 20 letech	Vývoj počtu trvale obydlených bytů v uplynulých 20 letech	Časová dostupnost centra ze sídel s trvalou obytnou funkcí (maximum)
E – nižší centra významná					
metropolitní oblasti / aglomerace	10 000	neurčeno	růst	růst	nesleduje se
ostatní území	10 000	20 000	neurčeno	růst či stagnace	30 minut jízdy VHD
řídce osídlené	10 000	neurčeno	neurčeno	neurčeno	30 minut jízdy VHD
F – nižší centra ostatní					
metropolitní oblasti / aglomerace	5 000	neurčeno	růst	růst	nesleduje se
ostatní území	5 000	20 000	neurčeno	neurčeno	20 minut jízdy VHD
řídce osídlené	3 000	neurčeno	neurčeno	neurčeno	20 minut jízdy VHD
G – malá centra					
metropolitní oblasti / aglomerace	2 000 (doporučeno 3 000)	neurčeno	růst	růst	15 minut jízdy VHD
ostatní území	2 000	5 000	neurčeno	neurčeno	15 minut jízdy VHD
řídce osídlené	2 000 (v odůvodněných případech 1 000)	neurčeno	neurčeno	neurčeno	15 minut jízdy VHD

Specifická kritéria:

V případě rozhodování o volbě centra osídlení lze použít doplňkově ještě další specifická kritéria typu:

- relativní pracovištní význam, tj. velký počet obsazených pracovních míst v obci vzhledem k jejímu počtu obyvatel (zejména u center osídlení v kategorii E je dojíždka za prací významnější než dojíždka za službami),
- umístění významného pracoviště terciárního sektoru ekonomiky v obci (například léčebné zařízení, specializované vzdělávací zařízení, pracoviště vědy a výzkumu),
- specifická nadmístní komunitní funkce – například funkce průmyslu, dopravy anebo cestovního ruchu (lázně, rekreační a volnočasové aktivity), která dominuje hospodářskému a sociálnímu charakteru obce, jež nesplňuje základní kritéria pro centrum osídlení, ale jejíž územně strukturální účinek zřetelně přesahuje vlastní obec nebo představuje funkci zřetelně prominentní ve srovnání s ostatními úkoly centra,
- dopravně příznivé umístění, třeba jako cílový nebo uzlový bod veřejné hromadné dopravy,
- centrální umístění v území umožňující dobrou dostupnost z jiných obsluhovaných sídel,
- urbanistické kvality pro plnění obslužné funkce (například dochované prostorové uspořádání a charakter zástavby historického městečka odpovídající typu centra osídlení).

⁸ Zdroj: Centra osídlení České republiky – Vymezení vyšších a středních center a metodický postup pro vymezení nižších a malých center, 3. vydání. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení a odbor územního plánování, 2024.

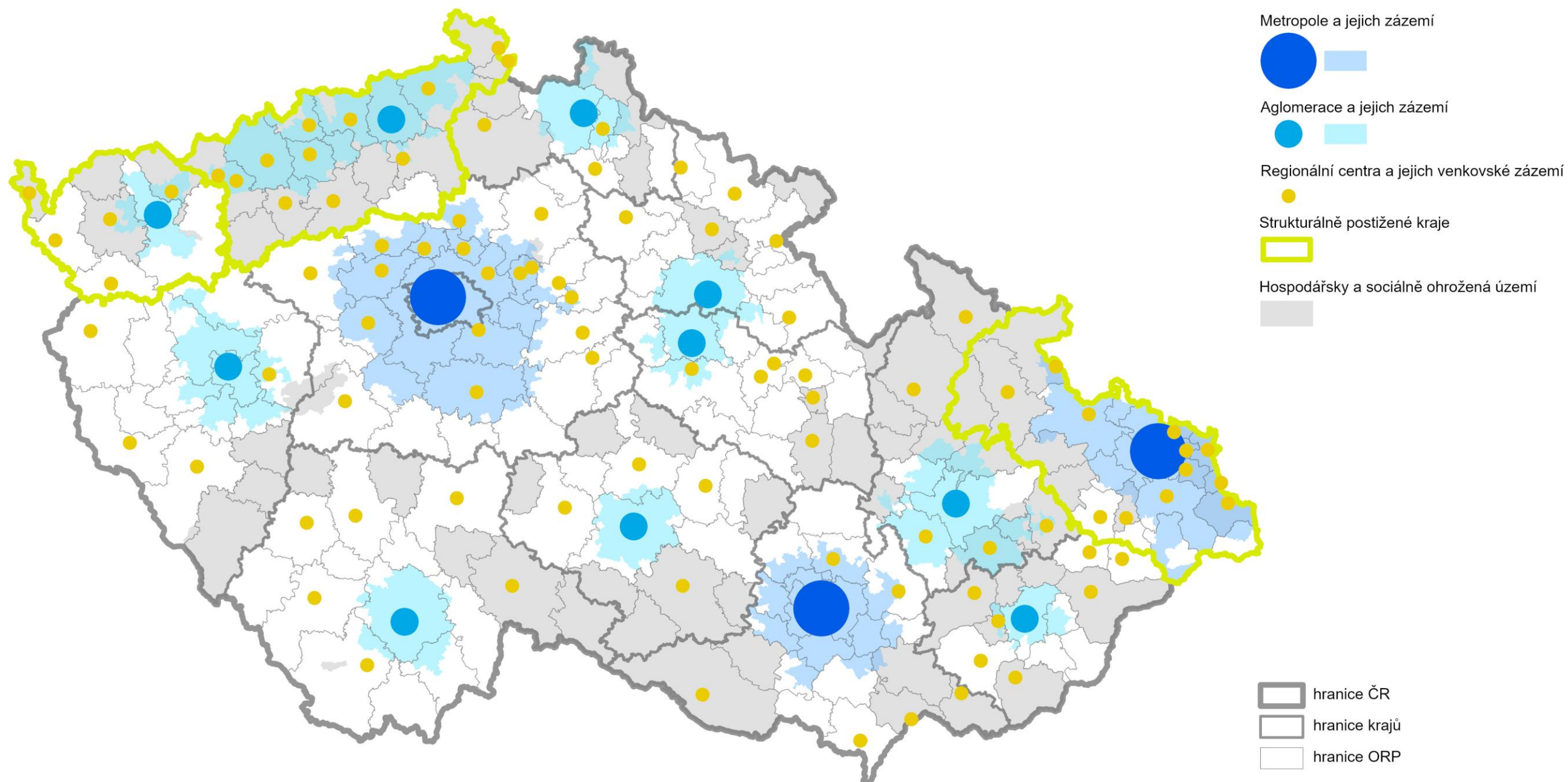

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 3.1

Podkladová data: © MMR
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2024
Stav: 2024

0 25 50 100 km

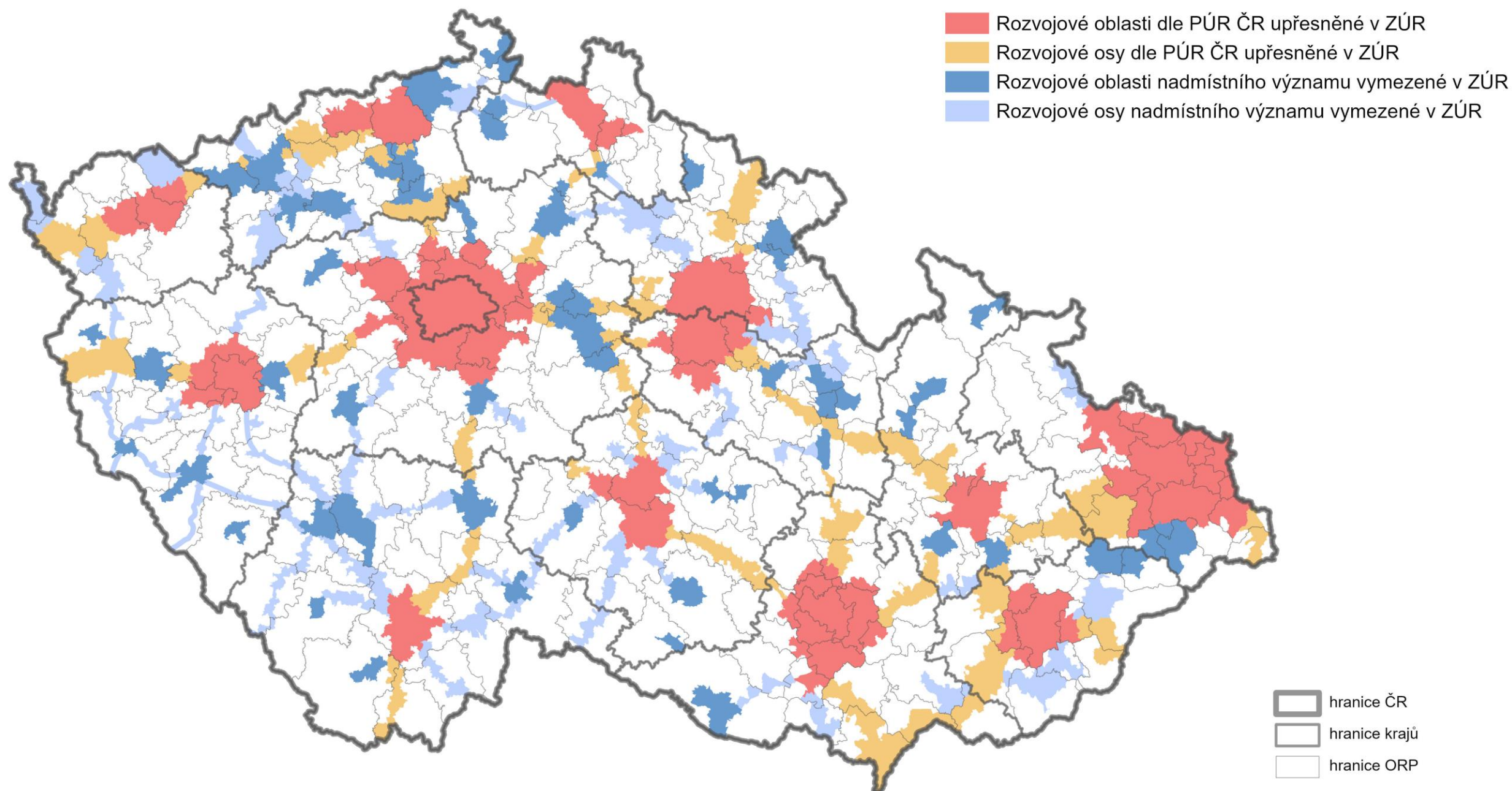
Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 3.2

Podkladová data: © MMR, SRR ČR 21+
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2024
Stav: 2024

Rozvojové oblasti a rozvojové osy (republikové a nadmístní)

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. 3.3

Podkladová data: © Přehled vybraných jevů ze ZÚR
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2024
Stav: 2022